

เรียนรู้จากที่บ้าน :
ฐานรากของการมีทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21*
Learning from home:
The foundations of the life and career skills in
the 21st century

น้ำผึ้ง มีคิล **

Namphueng Meesil

นริสรา พึ่งโพสก ***

Narisara Puengposop

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจสาเหตุและความหมายของการจัดการศึกษาโดยครอบครัวแบบเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานใน

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

This article in partial fulfillment of the requirements for dissertation. The Behavioral Science Research Institute, Srinakarinwirot University.

** นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Doctoral Student at Behavioral Science Research Institute, Srinakarinwirot University.

Corresponding author, e-mail : gearfang@gmail.com

*** สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

Behavioral Science Research Institute, Srinakarinwirot University. Thesis advisor

ศตวรรษที่ 21 ผ่านมุมมองของครอบครัวต้นแบบที่มีแนวปฏิบัติที่ดีจำนวน 9 ครอบครัว โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษาผลการศึกษา พบว่า ในช่วงแรกผู้ปกครองจัดการศึกษาโดยครอบครัวให้แก่นุตรด้วยสาเหตุหลัก 2 ระดับ คือ 1) ระดับบุคคลและครอบครัว ได้แก่ การที่บุตรประสบปัญหาในการไปโรงเรียน เจตคติและศักยภาพของผู้ปกครองเอง การได้รับแบบอย่างทางสังคมในด้านการจัดการศึกษาโดยครอบครัวและการมีสภาพที่อยู่อาศัยที่ไม่เอื้อต่อการไปโรงเรียน 2) ระดับชุมชนและสังคม ได้แก่ สถานการณ์ของโรงเรียนไม่เหมาะสมและการได้รับการสนับสนุนทางสังคมให้สามารถจัดการศึกษาโดยครอบครัวได้เมื่อจัดการศึกษาไม่ได้ช่วงระยะเวลาหนึ่ง ผู้ปกครองเกิดการรับรู้การเข้าใจไปพร้อมกับบุตร ผนวกกับแนวคิดของพุทธศาสนาในวัฒนธรรมไทยส่งผลให้ผู้ปกครองเกิดการปรับเปลี่ยนทั้งในด้านบทบาทจากผู้สอนมาสู่ผู้ร่วมเรียนรู้และปรับเปลี่ยนเป้าหมายของการจัดการศึกษาโดยครอบครัวเพื่อมุ่งเน้นการเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานเพื่อให้ผู้เรียนอยู่รอดได้ภายใต้สภาวะที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในศตวรรษที่ 21

ทั้งนี้ ผู้ปกครองที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวให้นิยามหรือคำจำกัดความของทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 คือ คุณสมบัติที่ผู้เรียนซึ่งผ่านการจัดการศึกษาโดยครอบครัวแบบเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 พึ่งมีเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ได้แก่ พึ่งตนเองได้ ปรับตัวง่าย แก้ปัญหาเป็น เข้ากับคนอื่นได้ดี มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมีความรับผิดชอบ ผู้ปกครองที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวมุ่งเน้นความเชี่ยวชาญในการพึ่งพาตัวเองในชีวิตประจำวันของลูกมากที่สุดโดยมีเทคนิคการเรียนรู้ผ่านการเล่น การเผชิญสถานการณ์จริง การเรียนรู้จากตัวแบบซึ่งก็คือพ่อแม่และผู้เชี่ยวชาญ การลงมือทำทั้งงานบ้าน งานที่ผู้เรียนถนัดและสนใจ และงานอาชีพของครอบครัว

คำสำคัญ : ทักษะชีวิตและการทำงาน, ศตวรรษที่ 21, การจัดการศึกษาโดยครอบครัว

Abstract

This qualitative research aims to understand the causes and meanings of homeschooling as a form in strengthening life and career skills in the 21st century. The research interviewed nine families which have been master in homeschooling. The results shows that there are two level of main causes for families to provide homeschooling to their children consisting of 1) the individual and the family which are the problems happening to child at school, the negative attitude of the parents towards school, the experiencing toward homeschooled models, and the location of accommodation to school and 2) the community and social level which are inappropriate environments as well as social supports transformed over time because the parents combined the concept of homeschooling with Buddhist culture. The combination results in modification of the parents' role from instructor to participant in every learning procedure in order to achieve the goal of homeschooling which focused on strengthening life and career skills to provide students surviving skills to suit the dynamic world in the 21st century.

The homeschooler's definition of life and career skills in the 21st century is to qualify students to pass homeschooling and strengthen life and career skills in the 21st century to be able to live in this rapidly changing world. These characteristics are self-reliance, autonomous adaption, solving the problem by themselves, simple to others as well, and initiative and responsibility. Homeschoolers orient expertise to rely on themselves in the daily lives with learning techniques via the play, the real situation, the homeschooling model form others and

professionals, the works on housework , students' aptitude and interest and family's career.

Keywords : meaning of life and career skills, 21st century, homeschooling

บทนำ

การจัดการศึกษาโดยครอบครัวหรือโฮมสคูล (home school) เกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศสหรัฐอเมริกาและขยายตัวมายังประเทศต่างๆ ทั่วโลก โดยในประเทศไทยการจัดการศึกษาโดยครอบครัวเกิดขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2522 ทั้งนี้ อัตราการขยายตัวของการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในประเทศไทยเป็นไปอย่างก้าวกระโดด จากสถิติพบว่าในปี พ.ศ. 2546 มีเด็กอยู่ในระบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัว จำนวน 76 คนจาก 57 ครอบครัว ปี พ.ศ. 2548 มีเด็กที่จัดการศึกษาโดยครอบครัว จำนวน 83 คนจาก 64 ครอบครัว (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2547) ปี พ.ศ. 2552 เพิ่มขึ้นเป็น 123 คน จาก 97 ครอบครัว (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2552) และในปี พ.ศ. 2556 มีเพิ่มจำนวนมากขึ้นเป็น 402 คน จาก 320 ครอบครัว (สำนักพัฒนาวัฒนธรรมการจัดการศึกษา. 2559)

แม้การจัดการศึกษาโดยครอบครัวจะได้รับการยอมรับในทางกฎหมาย แต่ในทางปฏิบัติยังมีประเด็นที่มองต่างมุมกันระหว่างภาครัฐ ครอบครัว และบุคคลทั่วไปในสังคม คือ บรรทัดฐานที่ใช้ในการตัดสินมาตรฐานของคุณภาพในการจัดการศึกษาระหว่างแผนในระบบโรงเรียนและการศึกษาที่จัดโดยครอบครัวซึ่งผู้ปกครองเป็นผู้กำหนดแผน เป้าหมาย กระบวนการและวิธีการเรียนรู้ ตลอดจนการประเมินผลและการเลื่อนระดับชั้น ข้อสังเกตจากหลายฝ่ายในด้านการใช้ชีวิตของผู้เรียนที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวที่มักพบเจอกับกลุ่มบุคคลเดียวกันเป็นประจำ ซึ่งอาจส่งผลต่อการปรับตัว การอยู่ร่วมกับกลุ่มบุคคลอื่นในสังคมและการทำงานเป็นทีม นอกจากนี้บุคคลที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ยังมองว่าการจัดการศึกษาโดยครอบครัวทำให้เด็กขาดความรู้ ระเบียบวินัย จนทำให้เด็กแปลกแยก เข้ากับใครไม่ได้เพราะขาดทักษะทางสังคม (สุวรรณี ยะหะกร และคณะ.

ทั้งนี้ความคาดหวังทางสังคมที่มีต่อผู้ปกครองที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวก็ไม่เคยหายไปจากสังคมโลกและสังคมไทย ซึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้ปกครองรายใหม่ในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวให้แก่บุตรหลาน จากผลการสำรวจออนไลน์พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้ปกครองลังเลใจในการจัดการศึกษาโดยครอบครัว คือ ไม่มั่นใจในศักยภาพของตนเอง ร้อยละ 30.7 และกลัวลูกไม่มีสังคม ร้อยละ 11.4 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความกังวลในด้านสมรรถนะสำคัญที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับทักษะทางชีวิตและประกอบอาชีพในโลกยุคที่มีการเปลี่ยนผ่านทางความคิด เทคโนโลยีสารสนเทศและการงานนับตั้งแต่ศตวรรษที่ 21 เป็นต้นไป

ความตระหนักในการสร้างทักษะชีวิตและการทำงานให้แก่ผู้เรียนมิได้ปรากฏอยู่แต่เฉพาะในกลุ่มผู้เรียนที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวเท่านั้น แต่ยังปรากฏอยู่ในกรอบความคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยภาคีเพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (Partnership for 21st Century Skills) ซึ่งประกอบด้วยภาคีสมาชิกคือ บริษัทขนาดใหญ่ องค์กรวิชาชีพระดับประเทศ และสำนักงานด้านการศึกษารัฐในสหรัฐอเมริกา ซึ่งต้องการผลักดันให้มีการปรับปรุงการสอนเพื่อเอื้อให้เกิดทักษะที่เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตภายใต้การเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล ความรู้ และนวัตกรรม โดยการเสนอกรอบแนวคิดที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้คือ อ่านออก เขียนได้ คิดเลขเป็นและทักษะสำคัญ 3 กลุ่ม คือ ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อเทคโนโลยี ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม และทักษะชีวิตและการทำงาน แม้ว่าทักษะบางตัวอาจไม่ใช่เรื่องใหม่ เช่น ทักษะชีวิต แต่ทักษะดังกล่าวไม่เคยได้รับการบรรจุไว้ในแผนการสอนอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งกรอบการเรียนรู้นี้จะบรรลุผลได้ ภาคีสมาชิกจะต้องนำไปประยุกต์ใช้โดยผ่านการถกเถียงทั้งในเรื่ององค์ประกอบที่จำเป็น ผลลัพธ์ที่ควรให้คุณค่าและการสร้างระบบที่จะทำให้เกิดผลลัพธ์ของการศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21

กรอบแนวคิดของการเรียนรู้เพื่อศตวรรษที่ 21 ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในระบบโรงเรียนในประเทศไทยทั้งในรูปแบบของการพิจารณาเพื่อหาข้อสรุปตลอดจนการวิจัยและพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้ ในช่วงเวลาที่เขียนบทความนี้ยัง

ไม่เคยมีการศึกษาในกลุ่มผู้ที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวซึ่งผู้ปกครองเป็นผู้กำหนดแผนและกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจว่าผู้ปกครองเหล่านี้มีมุมมองหรือนิยามความหมายของทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 ไว้อย่างไร ตลอดจนผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นจะสามารถทำให้ผู้เรียนดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุขภายใต้สถานการณ์ที่เปลี่ยนผ่านอย่างรวดเร็วได้หรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่เป็นข้อกังขาและกังวลของผู้ปกครองรายใหม่ที่กำลังอยู่ในกระบวนการตัดสินใจที่จะจัดการศึกษาโดยครอบครัวและบุคคลทั่วไปในสังคมที่ต้องการทราบถึงเทคนิควิธีในการเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานของผู้เรียน

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อทำความเข้าใจสาเหตุและความหมายของการจัดการศึกษาโดยครอบครัวแบบเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 ผ่านมุมมองของครอบครัวต้นแบบที่มีแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวแบบเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา (case study) มาใช้ในการศึกษาในกลุ่มผู้ปกครองที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวซึ่งมีลักษณะเฉพาะ โดยมีขอบเขตเจาะจงเลือกเฉพาะครอบครัวที่มีลักษณะมุ่งเน้นการเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 ใช้เป็นหน่วยในการวิเคราะห์ (instrumental case) มากกว่ามุ่งเน้นไปที่วิธีการศึกษาวิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลของกรณีศึกษาเป็นหลักทั้งในเชิงกว้างและแคบ จึงให้ความสำคัญกับการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีความลุ่มลึก (Informal rich case) โดยผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 9 ครอบครัว จะต้องมีความสมบูรณ์ครบถ้วน คือ 1) ผู้ปกครองจัดการศึกษาโดยครอบครัวมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี หรือ

1 ช่วงชั้นการศึกษา ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ผู้ปกครองที่ตระหนักรู้ถึงพัฒนาการและการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยการจัดการศึกษาของครอบครัวอย่างถ่องแท้ โดยจะพิจารณาจากผู้ปกครองที่ไม่เคยส่งบุตรหลานเข้าศึกษาในระบบโรงเรียนเลย เป็นอันดับแรก

2) ผู้ปกครองทำหน้าที่หลักในการอบรมเลี้ยงดู การจัดการเรียนรู้/อำนวยการให้เกิดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการศึกษาที่ออกแบบขึ้นเอง 3) ผู้ปกครองเคยทำหน้าที่ในการเผยแพร่ความรู้ด้านการจัดการศึกษาโดยครอบครัวให้แก่บุคคลทั่วไป เช่น การเขียนหนังสือหรือบทความ วิทยากร/กระบวนกร เป็นต้น 4) บุตรหลานมีทักษะชีวิตและการทำงานโดยได้รับการเผยแพร่สู่สาธารณะชนหรือได้รับการเสนอชื่อจากผู้เชี่ยวชาญ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ซึ่งได้รับอนุญาตจากผู้สัมภาษณ์ ทั้งนี้ ผู้วิจัยทำการจดบันทึกภาคสนามและทำการบันทึกเทป ผู้วิจัยได้ออกแบบแนวคำถามตามแนวคิดและทฤษฎีที่ได้ทำการทบทวนไว้และออกแบบแนวคำถามเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structure interview) ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลทั่วไปและเหตุผลในการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ความหมายของทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้สามารถค้นพบทั้งประเด็นหลักที่ต้องการและเปิดโอกาสให้ได้รับข้อมูลใหม่ๆ ที่อยู่นอกเหนือประเด็นที่ต้องการ โดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มผู้ปกครองและผู้เรียน ผู้วิจัยได้ดำเนินการค้นหาคุณภาพของเครื่องมือโดยให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงแก้ไขและนำไปทดลองใช้กับผู้ปกครองที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวในปีแรกๆ เพื่อปรับแนวการสัมภาษณ์ให้เหมาะสมก่อนนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจริงและขออนุมัติเพื่อพิจารณาจริยธรรมในการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยทำการจัดเก็บข้อมูลในช่วงวันที่ 20 ธันวาคม 2558 ถึงวันที่ 28 เมษายน 2559

การวิเคราะห์ข้อมูลกระทำโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ตามแนวทางของไมล์และฮับเบอร์แมน (Miles; & Huberman, 1994) โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เป็นหลัก ร่วมกับการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร คือ แผนการ

จัดการศึกษาโดยครอบครัว และบันทึกการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ซึ่งมีการเผยแพร่ทางออนไลน์หรือเฟสบุ๊ค เพื่อให้การศึกษาแบบเฉพาะกรณีมีความน่าเชื่อถือ

ผลของการวิจัย

ผู้ปกครองที่เป็นกรณีศึกษาจำนวน 9 ครอบครัว ดำเนินการจัดการศึกษาโดยครอบครัวให้แก่บุตรคนแรกในช่วงปี พ.ศ. 2545-2554 ส่วนใหญ่มีแม่เป็นผู้รับผิดชอบหลักในการจัดการศึกษา ผู้ปกครองส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีและยังคงประกอบอาชีพพร้อมกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัวให้แก่บุตร คือ เกษตรกร สถาปนิก จิตรกร ผลิตภัณฑ์และช่างงานฝีมือ และเจ้าของกิจการที่พักตากอากาศ เป็นต้น ในช่วงเวลาที่ทำการศึกษาวิจัยจดทะเบียนการศึกษาโดยครอบครัวกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาโรงเรียนรุ่งอรุณและสถาบันการศึกษาทางไกล ครอบครัวมีบุตรจำนวน 1 -3 คน มีเพียงบุตรคนเล็กเท่านั้นที่ไม่เคยไปโรงเรียนเลย ครอบครัวที่เป็นกรณีศึกษามีจุดเริ่มต้นหรือมูลเหตุที่ทำให้จัดการศึกษาโดยครอบครัวอันเนื่องมาจากสาเหตุหลักใน 2 ระดับ คือ

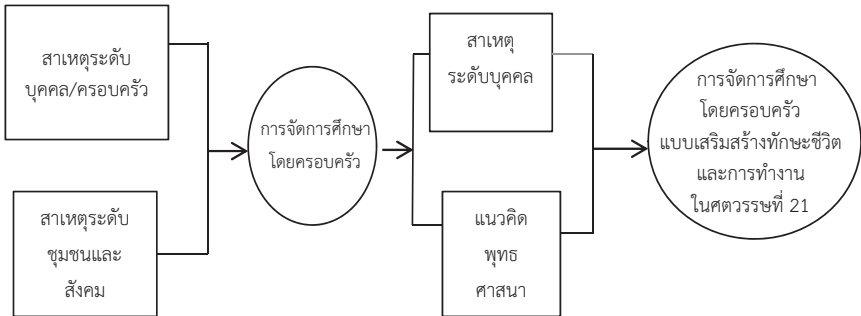
1) ระดับบุคคลและครอบครัว คือ 1.1) ตัวบุตรประสบปัญหาที่ต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษจากผู้ปกครองเช่น โรคภูมิแพ้ ถูกกระทำความรุนแรงในโรงเรียน เป็นต้น 1.2) เจตคติของผู้ปกครองที่เอื้อต่อการจัดการศึกษาโดยครอบครัว เช่น การมีเป้าหมายในการพัฒนาบุตรด้วยตนเอง ความต้องการที่จะมอบประสบการณ์ที่ดีทางการศึกษาให้แก่บุตร อุปนิสัยรักความสันโดษ รักอิสระและคิดนอกกรอบของผู้ปกครอง ตลอดจนประสบการณ์ในอดีตเชิงลบต่อระบบโรงเรียนของผู้ปกครอง 1.3) ศักยภาพของผู้ปกครอง คือ สามารถห่มหเวลาในการจัดการศึกษาให้แก่บุตรได้ สามารถแสวงหาข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาโดยครอบครัว 1.4) การได้รับแบบอย่างทางสังคม คือ ตัวแบบทางสังคม เช่น กลุ่มผู้ปกครองที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวในยุคแรก กลุ่มเพื่อนที่เพิ่งเริ่มจัดการศึกษาโดยครอบครัว 1.5) สภาพที่อยู่อาศัยเอื้อให้จัดการศึกษาโดยครอบครัว คือ ถิ่นที่อยู่อาศัยห่างไกลจากโรงเรียน ครอบครัวต้องเดินทางบ่อย

2) ระดับชุมชนและสังคม คือ 2.1) สถานการณ์ของโรงเรียนไม่เหมาะสม คือ การเก็บค่าเล่าเรียนที่สวนทางกับคุณภาพการเรียนรู้ คุณภาพของผู้สอนไม่เหมาะสม หลักสูตรไม่ตรงกับความต้องการของครอบครัว การใช้ชีวิตในโรงเรียนไม่ยืดหยุ่นและตอบสนองต่อศักยภาพของบุตร 2.2) การสนับสนุนทางสังคม คือ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในประเทศไทยผ่านสื่อต่างๆ มีการออกกฎหมายหลักและกฎหมายลูกที่ให้สิทธิผู้ปกครองสามารถจัดการศึกษาได้ การได้รับโอกาสเพื่อรับฟังข้อมูลจากหน่วยที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาถึงสาเหตุของการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2549: 27-29) ที่ได้ทำการศึกษาแรงผลักดันที่ทำให้ครอบครัวนำลูกออกจากโรงเรียนหรือไม่ส่งลูกเข้าโรงเรียนแล้วจัดการศึกษาด้วยตนเองว่าเกิดจากปัจจัย 2 ด้านคือ ปัจจัยด้านครอบครัวและปัจจัยทางสังคม ซึ่งเมื่อพิจารณาที่มาและภูมิหลังของพ่อแม่ในแต่ละครอบครัว ซึ่งศึกษาโดยยุทธชัย เจริญชัย (2543: 278-280) พบว่ามีความสอดคล้องกับผลการศึกษาในครั้งนี้ คือ ผู้ปกครองเป็นผู้มีอิสระทางความคิด มีปรัชญาความเชื่อหรือแนวทางของชีวิตที่ยึดมั่นศรัทธาเป็นพิเศษ ต้องการให้ลูกเติบโตมาอย่างมีคุณภาพ เป็นผู้ที่ตระหนักถึงปัญหาต่างๆ ของระบบการศึกษาในโรงเรียน เมื่อได้รับแรงผลักดันมาจากลูกโดยตรง เนื่องจากลูกเป็นเด็กที่มีลักษณะพิเศษ ต้องการการดูแลและการจัดการเรียนรู้ที่การศึกษาในระบบปกติไม่สามารถตอบสนองได้ จึงจัดการศึกษาขึ้นด้วยความเพียรพยายาม ด้วยความรัก และความเมตตาแก่ลูก

เมื่อผู้ปกครองเหล่านี้จัดการศึกษาไปได้ระยะหนึ่ง ซึ่งอาจใช้เวลาที่แตกต่างกันในแต่ละบุคคล เวลาที่หมั่นวนไปพร้อมกับการเรียนรู้ในการจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับบุตรทำให้ผู้ปกครองปรับเปลี่ยนมาสู่การจัดการศึกษาโดยครอบครัวแบบเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 อันเนื่องมาจากสาเหตุหลักใน 2 ระดับเช่นกัน คือ

1) ระดับบุคคล คือ 1.1) ตัวบุตรประสบปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไขด้วยการฝึกฝนทักษะ คือ ถูกติตราวดื้อรั้น มีภาวะออทิสติก และบุตรมีอาการต่อต้านการไปโรงเรียน เช่น อาเจียน ร้องไห้ละเมอ เป็นต้น 1.2) เจตคติที่เปลี่ยนแปลงไป

รูปภาพที่ 1 สรุปข้อค้นพบจากการวิจัย

ของผู้ปกครอง คือ การตระหนักรู้ถึงปรัชญาการศึกษาที่แท้จริง การตอบสนองความต้องการในวัยเด็กที่ไม่เคยได้ลงมือทำของผู้ปกครอง การมีปรัชญา/แนวทางในการพัฒนาทักษะชีวิตตามพัฒนาการของบุตร 1.3) วิธีชีวิตและถิ่นที่อยู่อาศัยที่เอื้อต่อการเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานให้แก่บุตร คือ สภาพของครอบครัวเดี่ยวเอื้อต่อการเสริมสร้างทักษะชีวิตผ่านการทำงานบ้าน การอาศัยอยู่ในเขตชนบทหรือแถบชานเมืองทำให้อเอื้อต่อการพัฒนาทักษะชีวิตให้แก่บุตร

2) ระดับสังคม คือ แนวคิดของพุทธศาสนาที่เอื้อต่อการเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงาน คือ หลักคำสอนทางพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะชีวิตและกิจกรรมทางพุทธศาสนาเอื้อให้สามารถพัฒนาทักษะชีวิตได้ ซึ่งสาเหตุทั้งที่เป็นปัจจัยส่วนบุคคลและทั้งที่เป็นปัจจัยภายใน คือ เจตคติที่มีต่อการเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงาน ปัจจัยภายนอก คือ การรับรู้ว่าบุตรถูกต้องตรงล่าวหาว่ามีความผิดปกติทางพฤติกรรมและการปรับตัวในการดำเนินชีวิต ตลอดจนปัจจัยทางสิ่งแวดล้อมทั้งทางด้านถิ่นที่อยู่อาศัยและวิถีชีวิตประจำวันและความเชื่อทางศาสนาและวัฒนธรรมได้ส่งผลให้ผู้ปกครองมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการจัดการศึกษาโดยครอบครัวมาเพื่อมุ่งเน้นการเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานให้แก่บุตร

สำหรับความหมาย (meaning) หรือเป้าหมายที่ผู้ปกครองต้องการให้เกิดขึ้นกับบุตรภายหลังการจัดการศึกษาโดยครอบครัวแบบเสริมสร้างทักษะชีวิต

และการทำงานในศตวรรษที่ 21 คือ คุณลักษณะหรือคุณสมบัติของผู้เรียนที่ทำให้สามารถดำเนินชีวิตในโลกยุคที่มีการเปลี่ยนผ่านทั้งทางด้านการติดต่อสื่อสาร การเงินและการจ้างงาน รวม 6 ประการ กล่าวคือ 1) พึ่งตนเองได้ 2) ปรับตัวง่าย 3) แก้ไขปัญหาเป็น 4) เข้ากับคนอื่นได้ดี 5) มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ และ 6) มีความรับผิดชอบ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.) พึ่งตนเองได้ การจัดการศึกษาโดยครอบครัวแบบเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 เป็นไปเพื่อให้บุตรได้เรียนรู้ถึงกิจกรรมต่างๆ ของชีวิตที่เกิดจากการลงมือกระทำและเรียนรู้ในสิ่งใกล้ตัว เพื่อให้มีร่างกายและจิตใจที่แข็งแรง สามารถผลิตหรือเลือกสรรปัจจัย 4 ที่เหมาะสมกับตนเอง ทำกิจวัตรประจำวันและงานบ้านด้วยตัวเอง ดังคำพูดว่า “ปรัชชาห์ก็คือ ต้องการให้ลูกพึ่งตนเอง คือ พอมารับเองได้ตระหนักว่ามันเปลี่ยนเยอะอะ มันรอดแน่ๆ ละ ถ้ายึดหลักตรงนี้ได้” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่หนึ่ง)

ทั้งนี้ผู้เรียนต้องเรียนรู้เรื่องราวของตนเองทั้งในด้านความถนัดและความชอบและสามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง ซึ่งกิจกรรมที่จัดในการเรียนรู้โดยครอบครัวแบบเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 มักเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันและงานอาชีพของผู้ปกครอง เช่น การทำอาหาร การทำความสะอาดบ้าน การดูแลตัวเอง ตลอดจนเรียนรู้ในเรื่องการควบคุมอารมณ์และการแสดงออกของพฤติกรรมที่ทำให้ช่วยเหลือตัวเองและพึ่งพาผู้อื่นให้น้อยที่สุด

2.) ปรับตัวได้ง่าย การจัดการศึกษาโดยครอบครัวแบบเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 ผู้ปกครองมีเป้าประสงค์ให้บุตรสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุขภายใต้การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ การติดต่อสื่อสาร เศรษฐกิจ การจ้างงาน และการไหลบ่าทางวัฒนธรรม ดังนั้น ผู้เรียนจึงมีความยืดหยุ่นคืออ่อนโยนและอ่อนน้อมไปตามสภาวะแวดล้อมแต่เข้มแข็งในการทำความดี สามารถเอาชีวิตรอดได้ในทุกสถานการณ์แม้ไม่มีผู้ปกครองอยู่ด้วย สามารถดำเนินชีวิตอยู่ท่ามกลางความแตกต่างทางวัฒนธรรมและสังคม ดังคำพูดว่า “ไม่มีอะไรที่พอหรอก เพียงแต่ว่าสอนให้เค้ารู้จักปรับตัวเนี่ย

สำคัญ ลูกจะต้องรู้จักระมัดระวัง ต้องเข้มแข็ง ต้องเรียนรู้ว่าที่สังคมใหม่เค้าเป็นยังไง” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่แปด)

กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เพื่อการปรับตัวง่าย คือ การพาบุตรเดินทางท่องเที่ยวและเรียนรู้โลกกว้างทั้งในประเทศและต่างประเทศ การเข้าร่วมในกิจกรรมจิตอาสาต่างๆ การให้บุตรได้อาศัยอยู่ในสถานที่ที่ไม่ใช่บ้านของตนเองโดยไม่มีผู้ปกครองร่วมอยู่ด้วย เป็นต้น

3.) แก้ไขปัญหาเป็น ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ทุกคนต้องเผชิญกับปัญหาที่ต้องจัดการแก้ไขอยู่ตลอดเวลา ผู้ปกครองจึงมุ่งหวังให้บุตรสามารถใช้ชีวิตได้ด้วยตัวเองตามลำพังได้เมื่อไม่มีพ่อแม่ การศึกษาโดยครอบครัวแบบเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 จึงเป็นไปเพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนที่จะเข้าใจถึงสาเหตุและที่มาของปัญหาซึ่งเป็นรากของความทุกข์ในชีวิต ผู้เรียนสามารถเผชิญและตัดสินใจในการแก้ปัญหาได้ด้วยตนเองโดยมีผู้ปกครองเป็นผู้ให้คำปรึกษาและชี้แนะเมื่อบุตรต้องการและเมื่อตัดสินใจกระทำการแก้ปัญหาใดๆ แล้วผู้เรียนต้องยอมรับผลของการกระทำนั้นโดยดุษฎี ดังคำพูดว่า “เราต้องรู้ทันการเปลี่ยนแปลง ถ้าเราไม่รู้ก็จะใช้ความจำ เวลามันมีปัญหาเราก็จะแก้ไขไม่ได้” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่เก้า)

กิจกรรมที่จัดขึ้นคือ การให้ผู้เรียนได้เผชิญกับอุปสรรคและปัญหาทั้งในชีวิตประจำวัน สถานการณ์จำลองที่พ่อแม่สร้างขึ้น การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมและสถานการณ์ปัญหาที่เกิดจากการลงมือทำกิจกรรมของผู้เรียนเอง โดยมีผู้ปกครองเป็นผู้ชี้แนะในการแก้ปัญหา เช่น การเดินป่า แคมป์ปิ้ง การจ่ายตลาด การเป็นผู้ช่วยผู้ปกครองในการขายของหรือบริการลูกค้า หรือแม้แต่การมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน เช่น น้ำตาลหมด จะถูกหยิบยกนำมาเป็นประเด็นในการเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาของบุตร เป็นต้น

4.) เข้ากับคนอื่นได้ดี การจัดการศึกษาโดยครอบครัวแบบเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 ผู้ปกครองมีเป้าหมายส่งให้บุตรได้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข เคารพในความแตกต่างหลากหลายและความเท่าเทียมกันตามธรรมชาติและวัฒนธรรม นอกจากผู้เรียนต้องเรียนรู้ที่จะ

รู้จักตนเองโดยไม่ยึดตัวเองเป็นศูนย์กลางของทุกสรรพสิ่ง ผู้เรียนต้องเรียนรู้ที่จะเข้าใจและยอมรับผู้อื่น มีการแสดงออกทางบุคลิกภาพหรือท่าที่เป็นมิตรและสื่อสารสร้างมิตร ตลอดจนสามารถดูแลเอาใจใส่และให้ความช่วยเหลือผู้อื่นได้ ดังคำพูด “นอกจากเราจะสอนลูกในการใช้ชีวิต รู้จักพัฒนาตนเองรู้อะไรหลายๆ อย่างก็ต้องให้เค้ารู้จักมองคนอื่นด้วย ไฉนถ้าคนไม่ใจนั้นมันจะกลายเป็นคนไม่มีหัวใจ ถ้าไม่มีหัวใจแล้วไอ้หลักการที่เรียนมาทั้งหมดมันจะล้มเหลว” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่แปด)

กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดังกล่าวคือ การให้ผู้เรียนได้ดูแลสัตว์เลี้ยง การใช้ชีวิตร่วมกับเครือญาติ เพื่อนทั้งในวัยเดียวกันและต่างวัย การทำตัวให้เป็นแบบอย่างของผู้ปกครองทั้งในด้านการสื่อสารและการแบ่งปัน เป็นต้น

5.) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ครอบครัวยุคใหม่ยังมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดความเชี่ยวชาญในการทำงานทั้งงานในหน้าที่และงานที่ตนเองถนัดและอยากที่จะทำ โดยมีความกล้าแสดงออกและเชื่อมั่นในการกระทำของตัวเองและสามารถสร้างสรรค์ผลงานได้ด้วยตนเอง ดังคำพูด “คือเราปลูกฝังทุกอย่างเรื่องการที่เค้าไม่เป็นภาระต่อใคร ให้อับผิดชอบตัวเองมีระเบียบวินัย กล้าคิดกล้าแสดงออก สิ่งที่ถูกต้อง แล้วก็รู้หน้าที่ตัวเอง เพราะฉะนั้นหลายๆ ที่มันมีประสบการณ์ที่ทำงานร่วมกันมาจะพิสูจน์ว่ารู้จักคิด” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่หก)

รูปแบบของกิจกรรมที่ครอบครัวจัดขึ้น คือ การเรียนรู้ผ่านการเล่น การสร้างทัศนคติและการคิดเชิงบวก ความเชื่อมั่นที่พ่อแม่มีต่อลูก การจัดสภาพแวดล้อมในบ้านที่เอื้อต่อการต่อยอดและแสดงออกซึ่งความคิดของผู้เรียน การสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้เรียนให้สามารถคิดและต่อยอดการกระทำของตนเอง การพาไปเรียนรู้กับปราชญ์หรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้นโดยเฉพาะ เป็นต้น

6.) มีความรับผิดชอบ แม้จะเรียนรู้โดยมีผู้สอนคือผู้ปกครองที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความรักและความเมตตาต่อบุตร แต่ผู้ปกครองที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวแบบเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 จะผลักดันให้ผู้เรียนมีคุณธรรมขั้นพื้นฐานทั้งในการดำเนินชีวิตและการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นด้วยความรับผิดชอบ ทั้งจากเรื่องใกล้ตัวคือการทำกิจกรรมและกิจการงานจนสำเร็จตลอดจนการยอมรับฟังการวิพากษ์ของผู้อื่น ดังคำพูด “ถ้าหนูเป็นคนตัดสินใจเอง ไม่ใช่

แม่ตัดสินใจ ลูกจะต้องรับผิดชอบในสิ่งที่ลูกเลือก ก็ต้องทำให้มันไปตลอดรอดฝั่ง” (ผู้ให้ข้อมูลรายที่เจ็ด)

กิจกรรมผู้ปกครองจัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดังกล่าวคือ การให้ผู้เรียนเป็นผู้เลือกกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมีผู้ปกครองเป็นเพียงผู้อำนวย การจัดการเรียนรู้ การสื่อสารในครอบครัวเพื่อสร้างข้อตกลงในการทำกิจกรรมที่ผู้ เรียนเลือกเองจนสำเร็จ การสรุปผลกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับคนในครอบครัวและ บุคคลที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ผู้ปกครองยังใช้กระบวนการในการปรับพฤติกรรมเมื่อ ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมที่ไม่ยอมรับการวิพากษ์จากบุคคลอื่นร่วมด้วย

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

เมื่อเปรียบเทียบกับคำนิยามของทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 ตามที่เครือข่ายองค์กรความร่วมมือเพื่อทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้ อธิบายถึงทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 ไว้ว่า ทักษะชีวิตและการทำงาน (life and career skills) เป็นทักษะที่จะต้องเริ่มต้นฝึกฝนตั้งแต่ระดับปฐมวัย โดย เรียนตามพัฒนาการในแต่ละช่วงวัย ประกอบด้วยทักษะย่อยๆ คือ 1) ยืดหยุ่นและ การปรับตัว (flexibility and adaptability) เป็นทักษะเพื่อการเรียนรู้ การทำงาน และการเป็นพลเมืองอย่างยืดหยุ่นและปรับตัวเพื่อบรรลุเป้าหมายและคุณค่าภายใต้ เปลี่ยนแปลง ทั้งนี้ยังหมายรวมถึงการทำงานภายใต้ทรัพยากรจำกัดเพื่อให้ต้อง สอดคล้องกับงานส่วนอื่นในภาพใหญ่ที่อาจอยู่ห่างไกลและการฝึกที่จะใช้วิกฤติเป็น โอกาส ใช้ปัญหาเป็นโอกาสหาทางออกอย่างสร้างสรรค์ 2) การริเริ่มและกำกับดูแล ตนเองได้ (initiative and self-direction) เป็นทักษะของการแสวงหาความรู้ ด้วยตนเองเป็นหลัก โดยการทำงานในอนาคตมีทั้งลักษณะพึ่งพาอาศัยกันและกัน (interdependence) และเป็นอิสระต่อกัน (independence) ซึ่งการฝึกฝนทักษะ ที่ควรเริ่มต้นตั้งแต่เด็ก 3) ทักษะด้านสังคมและการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม (social and cross-cultural skills) คือ ความสมารถที่จะทำงานและดำรงชีวิตอยู่กับสภาพ แวดล้อมและผู้คนที่มีความแตกต่างหลากหลายได้ โดยไม่ก่อให้เกิดความรู้สึกเครียด

หรือแปลกแยกและทำให้งานสำเร็จได้ เป็นเรื่องของการเรียนรู้และยกระดับความฉลาดด้านสังคม (social intelligence) และความฉลาดด้านอารมณ์ (emotional intelligence) ของบุคคล 4) การเพิ่มผลผลิตและความรู้รับผิดชอบ (productivity and accountability) คือ ทักษะในการกำหนดเป้าและบรรลุเป้าหมาย การจัดลำดับความสำคัญของงาน การใช้เวลา รวมถึงรับผิดชอบต่อผลงานไปเร่งให้เสร็จสอบได้ 5) ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ (leadership and responsibility) คือ เป็นภาวะผู้นำและรับผิดชอบแบบกระจายบทบาท (distributed leadership and responsibility) ซึ่งความรับผิดชอบมี 3 ระดับ คือระดับที่ 1 รับผิดชอบต่อตนเอง ระดับที่ 2 รับผิดชอบต่อการทำงานประสานสอดคล้องกันภายในทีม และระดับที่ 3 ความร่วมมือกันภายในทีมเพื่อไปสู่เป้าหมายที่ยิ่งใหญ่ร่วมกัน

ผลการเปรียบเทียบพบว่า นิยามความหมายของทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 โดยครอบคลุมต้นแบบที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวในประเทศไทย ครอบคลุมนิยามที่เครือข่ายองค์กรความร่วมมือเพื่อทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้วิเคราะห์ไว้ โดยในส่วนของความยืดหยุ่นและการปรับตัวปรากฏอยู่ในนิยามของครอบครัวไทยด้านการปรับตัวได้ง่าย การริเริ่มและการกำกับดูแลตัวเองปรากฏอยู่ในการพึ่งตนเองด้านการค้นหาแหล่งความรู้ ทักษะด้านสังคมและการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมปรากฏอยู่ในการเข้ากับคนอื่นได้ดีและการปรับตัวได้ง่าย การเพิ่มผลผลิตและความรู้รับผิดชอบปรากฏอยู่ในการคิดริเริ่มสร้างสรรค์และความรับผิดชอบ ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบปรากฏอยู่ในด้านความรับผิดชอบ ทั้งนี้กลุ่มผู้ปกครองที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวในประเทศไทยให้ความสำคัญกับนิยามความหมายในด้านการพึ่งตัวเองของผู้เรียนเป็นอันดับแรก อันเนื่องมาจากการออกแบบชีวิตด้านพุทธศาสนาที่ผู้ปกครองเหล่านี้ยึดถืออยู่มีความสอดคล้องกับแนวคิดทางการศึกษาแบบองค์รวม (holistic education) ที่มุ่งเน้นการพัฒนามนุษย์ทั้งทางกาย จิตใจ สติปัญญาและจิตวิญญาณให้เต็มตามศักยภาพของผู้เรียนโดยไม่แปลกแยกไปจากวิถีการดำรงชีวิตของครอบครัว ผู้ปกครองเปลี่ยนแปลงบทบาทจากผู้สอนผู้ถ่ายทอดมาเป็นผู้เรียนรู้และผู้เรียนรู้ร่วมไปพร้อมกับบุตร ซึ่งมีการเรียนรู้ทั้งในเรื่องราวของตนเองและการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ทั้งนี้กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้ปกครองกลุ่มนี้

มุ่งเน้นคือ การสร้างสรรค์กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดประสบการณ์ตรง (direct experiential learning) จากการลงมือทำหรือการปะทะสังสรรค์ ซึ่งทำให้ผู้เรียนและผู้ปกครองเกิดการรับรู้ (reception) จากการสอนของผู้ปกครอง/ผู้เชี่ยวชาญ การเข้าใจ (comprehension) คือ สามารถเชื่อมโยงถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่ได้เรียนรู้และการปรับเปลี่ยน (transformation) คือการเปลี่ยนแปลงวิธีคิด (conceptualization) การให้คุณค่า (value) และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (behavioral) ซึ่งเกิดจากประสบการณ์การเรียนรู้แบบลงมือทำ (learning by doing) นั่นเอง

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากข้อค้นพบของการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุและนิยามความหมายของการจัดการศึกษาโดยครอบครัวแบบเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 นำไปสู่ข้อเสนอแนะของการวิจัย ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในทางปฏิบัติ

1.1 จากข้อค้นพบที่ว่าผู้ปกครองมุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้ตามแนวธรรมชาติและประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งมีเทคนิคในการจัดการเรียนรู้ที่แตกต่างไปตามพัฒนาการของผู้เรียน เป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่าและควรเผยแพร่สู่ผู้ปกครองที่ต้องการจัดการศึกษาโดยครอบครัวรายใหม่ผ่านสื่อต่างๆ

1.2 จากข้อค้นพบที่ว่าผู้ปกครองที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวในประเทศไทยมุ่งเน้นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นรายบุคคลและมีเป้าประสงค์เพื่อการฝึกฝนความเชี่ยวชาญในการดำเนินชีวิตด้วยการพึ่งตนเองเป็นหลัก สอดคล้องกับแนวคิดและปรัชญาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับปัจจุบัน จึงควรมีการถอดบทเรียนจากครอบครัวที่ประสบความสำเร็จและนำเสนอเพื่อให้ผู้ปกครองทั้งในระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานนอกห้องเรียน (unschooling) ให้กับบุตรหลานของตน

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

2.1 จากข้อค้นพบที่ว่าจัดการศึกษาโดยครอบครัวแบบเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 มีจุดเน้นของการจัดการศึกษาเพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน จึงควรมีการปรับปรุงแนวทางการประเมินและติดตามผลการจัดการศึกษาโดยครอบครัวที่ยึดหลักการตามจุดเน้นของครอบครัวแทนการประเมินผลตามหลักสูตรแกนกลาง

2.2 ควรมีปรับปรุงกฎกระทรวงและแนวปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัวให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนและเป็นบรรทัดฐานเดียวกันในทุกพื้นที่และทุกการเปลี่ยนแปลงหรือการย้ายตำแหน่ง ย้ายงานของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผู้ปกครองสามารถจัดการศึกษาโดยครอบครัวได้สัมฤทธิ์ผลตามนิยามความหมายหรือเป้าหมายที่คาดหวัง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 การทำวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นการเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 เพียงด้านเดียว ไม่ครอบคลุมถึงองค์รวมของทักษะตามแนวทางการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาในเชิงลึกถึงทักษะองค์รวมของผู้เรียนที่ผ่านการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

3.2 การศึกษาในครั้งนี้มุ่งขจัดอิทธิพลของระบบโรงเรียน มีเกณฑ์การคัดเลือกกรณีศึกษาที่ไม่เคยเรียนในระบบโรงเรียนมาก่อน กรณีศึกษาในงานวิจัยครั้งนี้มีอายุเฉลี่ยอยู่ในช่วงวัยเด็ก จึงทำให้ไม่สามารถวิเคราะห์ได้ถึงทักษะในการทำงานที่มีรายได้ หากมีการศึกษาในครั้งต่อไปควรทำการศึกษาในระยะยาวถึงทักษะชีวิตและการทำงานของผู้เรียนที่ประกอบอาชีพและสามารถหารายได้เลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้

บรรณานุกรม

- สุวรรณณี ยะหะกร และคณะ. (2553). รายงานการวิจัย “การพัฒนาระบบการเรียนการสอนโดยครอบครัวสำหรับเด็กในช่วงชั้นที่ 1 และ 2”. นนทบุรี : สุโขทัยธรรมาธิราช.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2547). รายงานการวิจัยสภาพการณ์และฐานข้อมูลการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2549). คู่มือครอบครัว ก้าวแรกสู่บ้านเรียน : หลักคิดและกระบวนการเข้าสู่การศึกษาโดยครอบครัว. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). การติดตามประเมินผลเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาโดยครอบครัว. กรุงเทพฯ ฯ : พิมพ์ดี.
- สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา. (2559). ข้อมูลการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสรุปข้อมูล ปี 59. สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2559 จาก : http://homeschool.innoobec.com/?page_id=188.
- ยุทธชัย เฉลิมชัยและคณะ. (2543). รายงานการศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบและพัฒนาการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย. กรุงเทพฯ : กลุ่มงานปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- Hnkar, Korkmaz.; &GlerDuman. (2013). Public understanding about homeschooling : A preliminary study. **Procedia-Social and Behavioral Sciences**, 16, 3891 – 3897.
- Miles, MB. & Huberman, AM. (1994). **Qualitative Data Analysis. (2nd ed)**. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Partnership for 21st Century Skills (2007). **Beyond the three Rs : Voter attitudes toward 21st Century Skills**. Tucson, AR : Author.
- .(2008). **21st century skills, education & competitiveness**. Tucson, AR : Author.

Translate Thai References

- Suwannee Yahakon and et all. (2010). **Development of an instruction by family system for children in the first and second levels.** Nonthaburi : Sukothai Thammathirat Open University. [in Thai]
- Office of the education council. (2004). **The status and data base of homeschooling in Thailand.** Bangkok : Pimdee. [in Thai]
- _____. (2006). **Family Manual, First coming to homeschooler : Conceptual and process to homeschooling.** Bangkok : Prigwarn Graphic. [in Thai]
- _____. (2008). **Follow up and evaluate to development the homeschooling.** Bangkok : Pimdee. [in Thai]
- Bureau of educational innovation development. (2016). **Data base of schooling. Summary on 2016.** Retrieved October 20, 2016. From http://homeschool.innoobec.com/?page_id=188. [in Thai]
- Yuttachai Chalermchai and et all. (2000). **Typical and development of homeschooling in Thailand society.** Bangkok : Office of the national education commission. [in Thai]